

ఓం

కర్తానందదాయని.

అను సంగ్రహము

విశాఖపట్టణముజిల్లా అనకాపల్లి వాసుండగు

బీ. బాలాజీదాసునిచే

వ్రాయబడినది.

ప్రకటనకర్త :

బీ. అమ్మన్న.

బెజవాడ వాణి ముద్రాక్షరశాలయందు

డి. కే. పంత్ చే

ముద్రింపబడియె.

ఆరవ కూర్పు : 500 ప్రతులు.

Reprint.

1921.

Registered Copy-right.

Price 0-6-0.

వెలూ 0-6-0.

ప్రీతి క .

చదువరులారా! నేను పెక్కు-చోటుల హరికథలలో పదపద్యంబులు పద్యసింహ సవికోరక హాస్యాస్పదంబగు పద్యంబులు విని వ్రాసి యిమ్మని బాధింపుచుండిరి. వారలకై యీగతి వ్రాసితి.

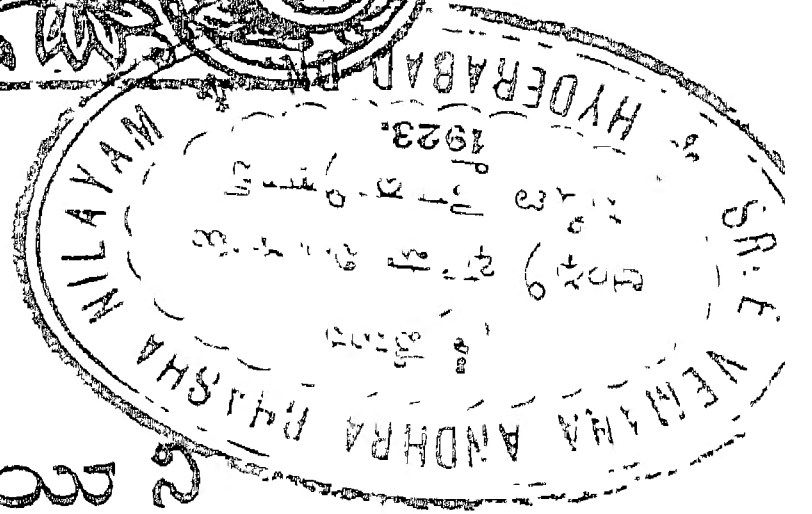
ప్రకటన .

ఈదిగువ నుదహరించిన గ్రంథములు విశాఖపట్నంజిల్లా అనకాపల్లి బీ. బాలాజీదాసు అండు కో అని వ్రాసిన వచ్చును.

1. కుశలవిజయం	రు. 0-8-0
2. గయోపాఖ్యానము	0-8-0
3. ప్రియంవదాచరిత్రము	0-6-0
4. జయప్రద లేక పురూరవ	0-8-0
5. త్రైశంకువిజయము లేక హరిశ్చంద్ర	0-8-0
6. నలచరిత్ర	0-8-0
7. సీతాకళ్యాణము	0-8-0
8. గుక్మాంగద లేక యేకాదశీమాహాత్యము	0-8-0
9. ద్రౌపదీమానసంరక్షణము	0-6-0
10. దయాకరవిజయము	0-8-0
11. సూరదాసుచరిత్రము	0-6-0
12. పురందరదాసుచరిత్రము	0-6-0
13. కర్ణానందదాయిని (పద్యములు)	0-6-0
14. హరికథేతిహాసమంజరి. మొదటిభాగం (పద్యములు)	0-6-0
15. డిటా 2వ భాగం (కీర్తనలు)	0-6-0
16. కుచేలోపాఖ్యానము	0-6-0
17. రామదాసుచరిత్ర. చల్లారామలింగయ్యగారి విరచితము	0-6-0
18. యామునాచార్యచరిత్ర. సాంత్వాన అబ్బాయిగారివిరచితము	0-6-0
19. భామినీ విలాసము (పద్యములు) బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి	0-4-0
20. వసంతయామినీస్వత్నము (నాటకము) డిటా	0-12-0

ఓం

కర్తానందదాయిని

శా. శ్రీవైకుంఠలుపన్నిదంబిడివి వాసిన్గందుకంబాడోరా
జీవాక్షాహతమైనచెండుసరగ్ శ్రీవెంకటకుంభోవ ప
ద్మావక్షోజము బంతియన్న భ్రమచేత హస్తముంబూచి కే
వైవస్వమునన్గ్రహించు వనమాలిన్గొల్తు మోక్షార్థినై.

అన్యోపదేశములు.

ఉ. ఆయనలేరుగ్రామమున సత్తయుమామయు నిద్రజెందినా
రూయలనూచిన గ్గునుకడూరడి మాతనయుండు నిద్రబో
నీయడు వీనిబాధలిక నేభరియింపగజాల వేగర
మ్మాయిటు బీరపాదుదరి మ్మానము దాలిచి దాగియున్న బూ
చీయనిపిల్చె జారుసరసీరుహ నేత్ర రహస్యభాషలన్

2

ఉ. మోసముగల్గు వేమటలిపొమ్ము భవత్సదనంబు జేర బే
రాసవహించి యాత్మభవయాతనచేతను వచ్చితీవు నా
కోసమురాకు నీకుబ్రతికూలుడు నాయధికారివచ్చె సం
తోసమునన్ భవత్ప్రియులతో జరియుంపుము మీనమిత్రమా.

3

ఆ॥ వె॥ మాలకాకులార! యాలపురుగులార !

కొంగలార! గుడ్లగూబలార !

వాయిమూసివినుడు కోయిలపల్కెడి

మధురమైన పంచమస్వరంబు ॥

4

చ॥ మలయగిరిన్వసించు పెనుమాకులు గంధపుజెట్టుస్వర్భనా
పాలుపునుదాల్చి యెల్లరకు మోద మొసంగును వేయవత్సరం
బులు నివసించినప్పటికి బొంగువెదుళ్ళకు దత్తువాసన
ల్లుగవు లోనసారములు గల్గనిచోరసమబ్బు నేగతిన్.

5

ఉ॥ మాయురెమానమూనుటలుకూని వచింపుము నేడు పంచమ
స్థాయిని లేనిచో బరభృతంబని నిన్నెలుగంగనేర్తురే
యాయెడ మానవు ల్బటమహిజమునన్వసించియున్న యీ
వాయుసకోటిలోన సితవై ఖరిలీలజరించు కోకిలా !

6

ఉ॥ నీకువివేకమున్న గననేర్తువు సద్గతి వేషమున్నచో
లోకులు నిన్ను సాధువులలో గణియింతురటంచు నక్కఱు!
యాకుమేయుచుం జలమునానుచు మానముదాల్చి కాయము
స్థిరమైనగడ్డమును బెంచిచరింతువు వెట్టిఛాగమా! ॥

7

చ॥ పునుగు జవాజి కుంకుమము బూసినచన్దవతోడనున్న ప
ద్మనయనలెల్ల మోదమున మద్గునస్నానము జేయజూచి నీ
తనువలయాపవాసనల దాల్చునటంచు జలాశయంబులో
మునుగుచునుంటివబ్బజుడు మున్నెలిఖంచెనునల్పు మీకులం
బున జనియించువారలకు బొమ్మకలాభములేదు కాకమా ॥

8

రిఫారమద్భుతంగతి.

సీ॥ బొట్టు రిమూవింగు జట్టును పేవింగు ముందర్రకాపింగు మురియుచుం
డు । పాపుకుగోయింగు సారాయిడికింగు వీధులరోలింగు వెలయు
చుండు । నదులకుమైరింగు మదవతుల లుకింగు పకపకలాఫింగు బర
పుచుండు । కనుసంజ్ఞమేకింగు గర్జుతోస్పీకింగు కరములపేకింగు

జరుపుచుండు । సందులవాకింగు సతులశైవెయిటింగు ప్రక్కనున్నీ
పింగు ప్రబలుచుండు । కాలునప్టాకింగు కైకట్టలేకింగు యస్సనో
స్పీకింగు లలరుచుండు । నహినహిబేదింగు నంజుడునీటింగు సిగరె
ట్లస్కోకింగు చెలగుచుండు । వింతగ్గ లోడింగు జంతులఘాటింగు
లలకార్డుప్లేయింగు సలుపుచుండు

గీ॥ ఇట్టిచర్యలొనర్చుచు నెవరినెన్ను
వారుగానక పెద్దలపగిదిసభల
పాడుబొమ్మల నర్చింపగూడదంచు
పలుకుదురు కొంతమంది రిఫారమర్సు.

9

శ్రీ॥ తమకులాచార కద్దతు లెల్లవిడనాడివిపులహావమునరిగెఘ్నుమెంటు
రూమునకగుదెంచి రూకలనర్పించి యెలమిబట్లర్పుతో నెక్కలెంటు
బ్రాంది విస్కీ బీరు వైసు బీఫ్ముక్క లిమినెడ్లు సోడా కోడి గుడ్డు
వాంటు! అని పుచ్చుకొని రోడ్డులనుజోగుచు న్నార నుదరీమణుల
హానులకు వెంటు ।

గీ॥ సరససల్లాపముల రాత్రి జరిపివచ్చి
రంగుకోటులు వేసి మీటింగుజేసి
పాడుబొమ్మల నర్చింపగూడదంచు
పలుకుదురు కొంతమంది రిఫారమర్సు ॥

10

ఉ॥ సానులపాటవిన్న మదిచంచలమానిక సానిమేళముల్
మానుడటంచు సత్సభలమాటలనాడుచు వే మునుంగులన్
బూగి నిశీధవేళ నటబోయి వధూటులమోవిపానకం
బాను రిఫారమర్లగన నద్భుతమయ్యెడి మిత్రరత్నమా ॥

11

—తాగుబోతుల లక్షణము—

సీ॥ దానమొనర్చు రాధాకుమారునిపోల్కి నెరిగెంతులిడునాంజనేయు
పోల్కి । గుఱకనిద్దురవోపు కుంభకర్ణునిపోల్కి క్రిందనుబడిదొర్లు
పందిపోల్కి । అతిమధురోక్తులనాడు కోయిలపోల్కి కడుద్రమ్మ

రుచునుండు కాకిపోల్కి । వే దుర్నయములగావించు రావణుపో
ల్కి కొంటెజపమునేయు కొంగపోల్కి ।

గీ॥ కల్లుసారయులనుద్రావి యొళ్ళుమరచి
సట్టివాడివిధంబున నాచరించు
నమ్యులకెరుంగశక్యమే యట్టిజట్టు
లో మెలగువారికేతక్క డోసుమహిమ ॥

ఝంఝూటి—త్రిశ్రగతి.

బింగ్, బింగ్, బింగ్, టాడి, విద్, మటన్, పకోడి ॥బిం॥
వెరి, గూడ్, టు, బాడి, డోంటు, ఫర్ నెట్, మైలేడి ॥బిం॥
ప్లీజ్, ప్లీజ్, కమిన్, వట్, ది, డోర్, ఆఫ్, ది, హట్
ఎండ్, బిగ్, చిమ్మిపుట్, హియరాఫ్టర్, ప్రియిషల్, మీట్ ॥బిం॥
సీ, సీ, మై, బ్యూటి, దిసీజాల్, మైపాటిన్,
'ప్రియి, మష్టు ప్రే, ఆల్మయిటి, ఇటీజ్, అవర్, డ్యూటి ॥బిం॥
ఈచ్, టేక్, వన్, వన్, డోన్, డోన్, డోన్, బియాండ్రి, ప్యాస్
ఐ, యామ్, కింగాఫ్, మెడ్రాన్, కైండ్రి, సీ, టు, బాలాజీదాన్ ॥బిం॥

—॥ వీణచేబూనివచ్చిన బ్రాహ్మణుని గొల్లవాడుచూచి —॥
ఉ॥ (గొల్ల) కాశికిబోతివో బమాడ కావిడిదెస్తివో
(బ్రా) కాదువీణ
(గొ) యబ్బోశిరొ నేనుదానిగని బోల్పగనేర్తును కాదు కాదునీ
వాసిగమాడుతా వదియునైనను బూనికనూదుమియనన్
బేళలమైనగానరుచి వీసమెఱుంగరు మూఢమానవుల్. 14

—॥ నారదుడు లక్ష్మీనాలోకించి ॥—

మ. వనజాతాలయ నీకు దాతృగృహముల్ వాసాహామైయుండగా
చని యాలోభుల చెంతనుండుటది నీచంబన్న శ్రేయిట్లన్
తనయా నన్గడుచుల్క జేయుదురు దాతల్లోభినన్మన్నన్
గనుగాన్ బరికింతు వానిగృహలోకంబందు నెవ్వేళల్. 15

నార—కం. జగతిని లోభి సకారవ

ముగ జూచునటంచు వానిపొంతకుజనదో

మగువా! వన్నె చెడదె? రా

గి గలిసినటువంటి పసిడికెంబలె నరయన్.

—♦ పడుచు పెండ్లిమును ముసలిమగడు చూచి ♦—

ఉ. ఇంతిరొ! పెండ్లికాలమున నిచ్చిన విత్తమురాదు మారుపూ

బంతిరొ! నీపయింగలుగు భ్రాంతియుబోదు శరీరమందు ర

వ్వంతయుశ క్తి లేదు పరమాత్మునిపై మదినిల్వబోను నీ

తంతువుతోడనైనను శతాబ్దములీభువినుండు కోమలీ.

17

—♦ అత్త కోడండ్రజగడము— లక్ష్మీసరస్వతులు ♦—

సీ. వనజమందిర భారతినిజూచి నిను నుపాసనజేయువారు నాసదనము

నకు । రాకతప్పదుగాన నీకుగౌరవము లేదనిపల్క వాగ్దేవియత్త

తోడ । నిన్నె సేవించుచు నన్ను గొల్వనివారు పశుసమానులనుచు

బలుక దమ్మిచూలి విలోకించి యాలి తల్లులపోరు వారింప నూ

హించి వారిగాంచి ।

గీ. కయ్యమాడుట యిటుపాడిగాదుమీకు

తలప నిరువురకును హెచ్చు తగ్గులేదు

గాని మీరున్న చోటను జ్ఞానమున్న

గానియిద్దరకును వన్నె గలుగబోదు.

18

ముసలివానికి పెండ్లి జేయ నూహింప నెంచిన బాలిక తోడిబాలికతూ

ఉ. నీరజగంధి నాదుజననీజనకుల్ ధనకాంక్షచేత సం

సారసుఖంబెఱింగియును సంశయ మొందక యక్కటక్కటా!

పేరిమినొకవృద్ధునకు బెండిలిసేయగ నన్ను నెంచి యు

న్నారు మరాళరాజగమనా! యలవిత్తమహత్వమెట్టిదో॥

19

—♦ వైదికి సరసము ♦—

గీ. అఖిలవేదాధ్యయన శుద్ధమైన నాయు
 ధరమునకునంటు దోసమ్ము వగులునీకు
 కొఱుక నీకిచ్చగలదేని కులుకులాడి
 యెడమ చెవి యిదెకొఱుకుమా యెగ్గునెంచ.

20

—♦ హరికథలలో చుట్టలుగాల్పు వారికింగల లాభము ♦—

చ. గురువరనృత్యగీతములు గొబ్బున వారవధూశిరోమణుల్
 జరుపగ కాగడల్గొనిన చాకలులేడురితంబొనర్చి యీ
 కరణినిబుట్టిరో దెలుపగావలెనన్న, గురుండువలె సా
 దరముగ సత్కథల్ జరుగు తావులజుట్టలుగాల్పువారలీ
 ధర-రజకాళియై కొరవిదయ్యములై జనియింతువాసవా.

21

—♦ లోభివానినిదర్శింప గలిగినట్టి యాదరణ ♦—

సీ. ప్రేమతో నాప్రభు వేమిచ్చెనంటరా యూరిలోనిర్భీతినుండనిచ్చె
 జలిచేతవడకుచు వలువలేదన్నంత గడువడి జేతులు ముడువనిచ్చె
 ముష్టికెసొన్నూరుబోయి క్రమ్మటరాగ దరలగొట్టకయింట జొరగ
 నిచ్చె ! గడుడప్పిచేడస్సి గంజిబోయుమటన్న భావిలోపలనీరు ద్రా
 వనిచ్చె ।

గీ. ఇట్టిత్యాగినిజూడబో మితనికితడె
 సాటిగాక య్యలీగతి సలుపగలరె
 సరసగుణసముదాయ సజ్జనవిధేయ
 త్యాగవిజిత రాధేయ సద్భాగధేయ.

22

—♦ కలియుగ హరిదాసులసంగతి ♦—

చ. సరసతసున్న తెల్పుటకు సాహితీశూన్యమూ సజ్జనాళిపై
 గురుతుహుళక్కి దైవమునుగొల్పుటనాస్తి శిరోజపుంజము
 ల్విరివిగదిద్ది వేషములు వేయుచు మోరలనెత్తి వీధులం
 దిరిగెడి దాసులెట్లు భవదీయపదంబునుగందు రీశ్వరా.

(2)

సీ॥ ఘనతైయచ్చిష్ట గణపతి సేవించి ధనము సంపాదించు దానుడొకడు
 ధనము సంపాదించి దాచక వారకాంతలకు సమర్పించు దానుడొకడు
 విధవలదరిజేరి వే బూటకములాడి ద్రవ్యమూర్జించెడి దానుడొకడు
 తనకథ పండితుల్వినదగినదని యాత్మస్తవంబొనరించు దానుడొకడు
 కోర్టులోవాదించి పాటీలపైని పద్యములల్లిచదివెడి దానుడొకడు
 తమకులస్తులచెంత తగనిటప్పొట్టి తగుమెప్పుమొందెడి దానుడొక
 డు ! సభకు బటమునకు సాష్టాంగముగ మొక్కి త్రాగిలేవగ లేని
 దానుడొకడు | బట్టలెరుపుదెచ్చి దిట్టంబుగానప్పు దీసి చెప్పకయేగు
 దానుడొకడు |

గీ॥ తక్కినటువంటి దానుల లెక్క నేయ

నేల యటువంటివారలీలబాడి

ద్రవ్యమాజించుటయెగాని ధర్మవత

నంబుమానిరి శాశ్వతానందమాప

—♦ కలియుగపురుషుల స్థితి

గీ॥ జగములేలెడి మేటిరాజన్యలైన

ధనముగలవారలైన విద్వాంసులైన

జ్ఞానులైనను పౌరుషశాలులైన

స్త్రీలకడ బూరుషులు బానిసైడుగారె॥

ఉ॥ మోసముజేయుమంత్రు లలమూఢశిరోమణులౌవకీర్ష్య వి

శ్వాసములేనిక్లయ్కులు నసత్యమనీషు లమిన్లు మద్యులం

గాసేలజేయుబాటు లనుకంపవహింపని నేలతేడులా

ఫీనునగూడియున్న నిరుపేదలకార్యము లెట్లుబాగగు॥

—♦ ఇద్దరుభార్యలుగలవాని యవస్థ ♦—

గీ॥ ఒకరికొద్దరు పెండ్లము లున్నబ్రతుకు

వీధిలోనుండు నొకదాని విడువవలయు

పడుచుసతి తెల్లవెండుక ల్పట్టిలాగ

వృద్ధసతి నల్లవెండుక త్పొరికివేసె॥

అన్యతవాదమ్మ సుజన హేయగ్రహమ్మ॥

36

—♦ మోసపు ప్రావిడెంటు కంపెనీలను గురించి ♦—

ఉ॥ గాలము వేసి చేపలను గ్రక్కునలాగినరీతి మెంబరుల్
కాలము సేయ వారములు గైకొనులాభ మనంతమంచు వే
లాలనజేసి విత్త యునులాగెడు మోసపు ప్రావిడెంటు కం
ప్నీ లిలవిస్తరిల్లి నిడువేదలకొంపలదీయ నోరమా
లోల! దరిద్రసంఘమిడురోదన మాడ్చు సమర్థులెవ్వరి
కాలములోన నీవు మఱిగాక భవత్కృప బీదవారిపై
చాలగమోసి వారలవిచారముద్రోయుచు లేనిచో బ్రజా
పాలకుడన్న నీ బిరుదు పాడగుగాదె దురాత్మభంజనా! ॥

37

క॥ ధర నేజంటులమని మెం

బరులిచ్చిన సొమ్ముదాచి పంపక కంప్నీ

దొరగాడు రశీదుల నే

మని పంపగలేదటంచు మాయలబన్నుకొ॥

—♦ ఘనతనెంద నుద్దేశించిన మూర్ఖులసంగతి ♦—

ఉ॥ ఆరయ బొట్టజించికన నక్షరముంగనరాసి గానవి
ద్యారచనప్రశస్త కవితారస మానగ లేని మూర్ఖులి
ద్ధారుణిలో సభాస్థలిని దంభమునొంద నుపన్యసించిబం
గారుమెడల్పినాములిడ గైకొనువారికి గొప్పవచ్చునే॥

39

—♦ పతి పరకాంతారతుండని చింతించెడి కులాంగన ♦—

క॥ ఇరవున గలవస్తువులె

వ్యరికిచ్చినగాని యోర్పు ప్రాణంబకటా!

వరుడు తన హృదయముక బర

తరుణులకుం ధారపోయ దాళగవశమే॥

గీ॥ ధరణి సత్కథల్ విన్నంతవరకు నెదను

మనము నీరీతి నడిచిన మంచదనుచు

తొలగివచ్చియు నాబుద్ధి త్రోతురకట!

చక్క గా బూదెలోబొర్లు కుక్కపోల్కి॥

41

—♦ పొడుము-సానిపాప ♦—

గీ॥ పొడుమునకు సానులకు సరిపోల్పవచ్చు
లాలనముసేయ నెత్తిపైనోలలాడు
నిఖిల విత్తంబుమాపును నిద్రచేరువు
లవని రసికులు రెంటిని నరయగలరు॥

—♦ సంగీతవాంఛ లేని మనుజుడు ♦—

గీ. కనులకును బాములకు బసిననువులకును
గానమానందకరమని ఘనులువల్కి
రట్టిగానమందాశ క్తి పుట్టనట్టి
మానవుడు మానవుడుగాడు చూచునుండి.

43

—♦ పెద్దలమనస్సు వెన్నకన్న మెత్తన ♦—

చ. ఘన నవనీతమున్ మృదువుగా భువినెంతురు దానికన్న స
జ్జనహృదయంబు మెత్తనని చాలెద గారణమేమియందురా
తనకును దాపమంటునెడ దా గరగంగల దేక మన్య జీ
వనములుతాపమొందునెడ వైశముగాగరగు ద్వితీయమున్ . 44

—♦ మృత్పాత్ర , తామ్ర పాత్రల సంభాషణ ♦—

ఉ. కుమ్మరిగడ్డపాకగాని గొబ్బినద్రవ్వి ఖరంబుమీద సం
బ్రమ్మననుంచి తెచ్చి తన పాదయుగమ్మన ద్రొక్కితొక్కిచ
క్రమ్మనవైచి త్రిప్పి యనలమ్మన దగ్ధమొనర్చు నట్టి క
ష్టమ్మలకైన నంతగ విచారమునొందుటలేదుగాని హ
స్తమ్మనబట్టి మానినులు చట్టున మొట్టుదురందుచేత డెం
దమ్మలతమ్మిలో జలకణంబుగతిం జలియించుచున్నాదా
బమ్మకు నేవిషంబిడినవార మొ యుజ్జడజాతసూతి కో
పమ్మన స్త్రీలకట్టి యలవాటొనరించెను తామ్రపాత్రమా. 45

—♦ లుబ్ధాగ్రేసరుల సంగతి ♦—

చ. ధనమధికంబుగూర్చి తగుదానము భోగముసేయకుండ లో
భిని పెనుచీపురంచు పృథివింగల పెద్దలు చెప్పుచుండుకా

రణమిల రాలుగింజలును రాసియొనర్చుచు నుండుగాని తా
దినునె తదీయబీజవితతిం దలపోయగ బ్రాణమిత్రమా! . 46

—♦ నారదుడు శంకరునితో ♦—

సీ. ఉత్పేక్షతోబాయ మున్నట్టు జెప్పిన న్యానురల్లనియెడి టీచరొకడు
మొనసిద్రాక్షాపాకమున గైతసెప్ప సింపిలుపైలుగాదనుష్టి డరొకడు
లలితాంగి రాగచాలాపింపగావిన బేగడయనెడి యుద్యోగియొకడు
అవలయలేకుండ నాదితాళము వేచు జంపెతాళబను శాస్త్రి
యొకడు !

గీ. ధరణిలోపల నిటువంటి సరసులుండ
సుకవితల్లజగాయక నికరమునకు
కటకటా తగుగౌరవం బెటులగలుగు
హస్తిదానవమదనాశ ! యభ్ర కేశ!

—♦ కాలమహిమ ♦—

సీ. మేదినిలో రిఫర్మేషనువృద్ధియై నారకామినుల గర్వంబుద్రోసి
అలరై సుమిల్సుధాన్యముదంచిజీవించు బీదలనోటిలో బెడ్డవేసి
ముద్దుగబాడు గ్రామోభోనులరుదెంచి గాయకశ్రేష్ఠుల వాయి
మూసె । రమణీయమగునట్టి డ్రామాలువిచ్చేసి స్కూలుపిల్లలయిండ్ల
గూలదీసె

గీ. కడుపుజించిన నక్షరజ్ఞానమైన
తేని హరిదాసు లీభువిలోనవేసి
గరిటిభాగవతుల మంట గలిపినారు
హస్తిదానవ మదనాశ! యభ్ర కేశ!

84

—♦ గోపాంగనా భూపతుల ప్రసంగము ♦—

ఉ. చంపితిభూవిభు స్మగడు సర్పముచేమ్మతినొందె బాలకు
గొంపనువీడి భీతిగొని గోపవతీపురమేగి పొట్టకె
కంపులమేను రోవెలది కైవడి దుర్బటకోటికమ్మిజే
వింప మదీయనూనుడల వీటికి వేగమవచ్చి నన్ను మో

హింపగ బాలుచే దనువేటికియంచుమహాగ్నిలో బ్రవే
శింప నతండుగాల్పమిని ఛీయని యిచ్చటజేరి నెత్తివై
గంపనుబెట్టి పాలైరుగు గౌశలమొప్పుగనమ్మి యాత్మపై
తంపుననుంటి మానవపతి! నగపేటికి చల్లచిందినకొ ॥

49

— పరసతీసంగ లాభము —

౫॥ బంధుమిత్రాప్తస్వభార్యలచేపోటు ధనజనాదరణ నిద్రలకు జేటు
రోగముల్దగుల నల్గురిలోననగుబాటు తమకులాచారపద్ధతికిలోటు
పరలోకనుఖదేహ బలకీర్తులకునోటు చానమగడువిన్న జావునేటు
పగవాడువిన్నచో బలుపురతో జాటు జనపతిగన జెఱసాలబాటు

గీ॥ పరసతులపొత్తుగోరిన వారికిట్టి
గతులుకలుగకమానవు గాననట్టి
చేష్టలనుమాని భార్యల చెట్టబట్టి
నడచుటయేమేలు దుర్బుద్ధి విడిచిపెట్టి॥

50

— అమాయకపుభితక - గయ్యాళియగు భార్య సంభాషణ —

మ— గీ॥ అన్నముడుక లేదేమి పాపాత్మురాల
ఆ— పాపి నీతండ్రిగాని నే పాపిగాను
మ— చాలుచాలును ప్రేలెదవేల రండ!
ఆ— రండ నీతల్లిగాని నే రండగాను
మ— గేస్తుడనియండ్రుగాన నీగృహమునాది
ఓసి పోపోమ్ము నాయింట నుండదగవు
ఆ— తగినయిల్లాలినౌట నింటగలహక్కు
నాదిగావున నిటనుండి నడచిపోమ్ము
మ— గంపగయ్యాళితోగూడి కాపురంబు
సలుపుచుండుటకన్న ను చావుమేలు
ఆ— కొఱత నాకేమిలేదు లోకులకు వెఱచి
కంఠమునగలసూత్ర మొక్కటియెవిడుతు॥

51

నోరున్న దలగాచును.

—♦ మేక సింగముల సంభాషణ ♦—

సిం—గీ॥ ఎవ్వడవు నీవు

మే— మేకల నేలువాడ!

సిం— నామ మెయ్యది

మే— చింబోతు

సిం— నాగృహమున । నేలయుండుట

మే— ఇరువది యేనుగులను ।

పులులనూ రింటి నెక సింగమును భుజించి

గడ్డమంతయుగొరిగింప గట్టివ్రతము ।

బూనివచ్చితి

సిం— కాప్రమో పుణ్యమూర్తిః ।

అనుచు వాలంబుమండిచి సింహంబుచనియె॥

52

దుర్నయపట్టణము.

—♦ గ్రామస్తుడు బాటసారి ప్రసంగము ♦—

బా—గీ॥ ప్రియుడ యాయూరిలో పల పెద్దలెవరు ।

గ్రా— తాటిచెట్టులె

బా— సరి । మంచి దాతలెవరు ।

గ్రా— చాకలులె పగ ల్బట్టలు చక్కజేసి ।

వచ్చి రాత్రియిచ్చెదరు

బా— విద్వాంసులెవరు ।

గ్రా— అన్యకాంతల బరవిత్తమహహరింప ।

నెల్లవారలువిద్వాంసు

బా— లేవిధమున ।

జీవనము నేయుచున్నావొ చెపుమ సచిహ ।

గ్రా— విషక్రిమిన్యాయమునను జీవించుచుండు ॥

53

—* పిల్లి యేనుగుల సంగభావణ *—

ల్లి—గీ. తలపయినిధూళిదాల్చి యాకులగనము
చుందువో వారణాధమం ! యూర్కిబెట్ట
నేను భూపతిశయ్యపై నిద్రవోడు
నతడు దినుపాత్రలోన మీ రాన్న చువుకు
మెసపుచుందును

యేను—రాజనామీద నెక్కి

విజయదశమినాడకుదెగిచువేళ నెట్టి

కంటబడునప్పు నీకెట్టి గంగమంబు

జరుగునోచూడు మాజూల చెప్పెదము.

54

—* తీరిక లేని వానికి భార్య గయ్యాళియైన వాడగునొప్పు *—

గీ. అలి గయ్యాళి యైయుండ వ్యవధిలేని
వ్యాపకముగల్గినటువంటి వానియెను
అన్నమిడవచ్చు పూటకూళ్ళమ్మ గట్టి
సరుదుకొను చన్నుచుడిబట్టి సరఃసమంచు.

55

—* గోరి - శరణిగుణము *—

చ. అలుగక యాలకింపుము మహానట ! భీష్మగుండ సాక్షిభా
మలు ననుదూరే రిట్టిపసిమోమున నేడ్వము ముడివెట్టి నే
మలయిక కేగి వేడిన రమాప్రియు నిడ్వం పగవారి నా
గలియు యముండుచున్న నలకాపతిబీజవంశుని గుమీ
బలితపుటెద్దు చేరువన వలకలుచున్నది నాని నానుమో
ములకొమరుండు మేపు నల భోజనవస్తువు లేనదెత్తు నా
పలుకులగారవిచి యిటుపైకృషి నేయుడటంచుబల్కు బూ
చులయెకిమీడు వల్లెయనుచు న్వవసాయమునీయ నీకొనక. 56

—* సాధుసంపర్కములేని యిల్లు *—

గీ. వనుధనేయింట సాధుల పాదధూళి
పడును దానిని ప్రాజ్ఞులుభవనమండ్రు

అటులగాకున్న తత్ప్రధమాక్షరంబు
లోపముగ నెంచదగినది కావులార!

57

—♦ దుజ్జనసంగలాభము ♦—

గీ. చిద్రములుగలనకుతోడ జెల్మిసేయ
ప్రాజ్ఞులకు గొప్పహాని తప్పకఘటిల్లు
వారిఘటమునగల చిద్రవాత్రపొందు
దనరు కంచుగంటకు దెబ్బతగిలినట్లు.

58

—♦ అవివేకినిజూచి నువివేకి ♦—

సీ. పా యుభక్షణ జేసి వతికంచుసర్పంబు జలకణంబుగ్రసించు చాత
కంబు | మితిలేనియాకుల మెసవునుమేషంబు ధ్యానించుచుండు ని
త్యము బకంబు | అప్పులమునుగు నెల్లప్పుడు మీనంబు బొరియల
లోనుండు మూషికంబు ! బూడిదలోన బొర్లాడుబాలేయంబు వన
ములో సంచరించును మెకంబు ||

గీ. ఇన్ని జేసినమ్మగముల కేఫలమ్ము
గలిగె నవివేకులగు మానవులుసతమ్ము
వ్రతములెన్నిగావింప నిరర్థకమ్ము
తపమునను జ్ఞానమే మూలధనమునుమ్ము.

59

క. భగవంతుని గుణదోసము

ల గణిపవశమె లోకులకు గారణమె
న్నగ బ్రథమ మనంతము బా
త్తిగ లేదు ద్వితీయమో సుధీజనవర్యా.

50

సీ. దైవస్మృత్తము నందు ధరణిఘనంబన్న భరియించెనలదాని పాపతేడు
పాపతేడే దండివాడన్న నతని కంకణముగా భరియించె గరళగళుడు
గరళకంఠుని గొప్పగా దలంచిన నుమావిభుని వాసుకినెత్తె వెండి
కొండ | వెండికొండను నరుల్పెద్దగాభావింప లావుననెత్తెనారా
వణుండు |

గీ. రావణునివంచె కారకవీర్యాజ్ఞనుండు

అతనిబడగొట్టె జమదగ్ని నుతుడులీల
జామదగ్ని గర్వముదోలె రామభద్రు
డతడు పరమభక్తులమనో లతనుజిక్కె.

సీ. క్షీతిలోన నరులకు శతవత్సరములాయు వనియెద రది నిశ్చయంబు
గాగు । పసితనంబుదొ యశావనమదొ యశావనాంతమునందొ లే
క వృద్ధదశయందొ । నీటనో జంతువుకోటనో పగవానిపోటుననో
పాము కాటుబడియొ । ఇంటియదొ పెనుమంటయందొ లేక ప
ల్లెయందొ గొప్పపట్న మందొ ।

గీ. మరణమేరూఢియనినమ్మి మనుజులెపుడు
ప్రాణమున్నంతలో దైవ పాదపూజ
నంబుగావించి శాశ్వతా నందపదవి
సరగగొనుటయె జన్మకు సార్థకంబు.

62

సీ. నీనిమిత్తమెగదా బూనియేబీసీల నేర్చియుద్యోగమూల్ నెఱపుచుం
ద్రు । నీనిమిత్తమెగదా సానిపాపలు విటుల్మక్కువపడునట్లు తక్కు
చుంద్రు । నీనిమిత్తమెగదా నేతిడక్బాలలో నరిటిపండ్లనుగల్పియ
మ్ముచుంద్రు । నీనిమిత్తమెగదానిఖిలదేశంబుల కరుదెంచిద్రామాల
నాడుచుంద్రు । నీ నిమిత్తమెగదా నిక్కుచు నీల్లుచు హరిదాసుల
మటచు దిరుగుచుంద్రు । నీనిమిత్తమెగదా నీతిపద్ధతి ద్రోసికూట
సాక్ష్యంబుల గూయుచుంద్రు । నీ నిమిత్తమెగదా నిష్కారణముగ
పాంథులబట్టి దొంగలు దోయుచుంద్రు । నీ నిమిత్తమెగదా
నీచంబుగా నెంచ కన్నంబు సంతతంబమ్ముచుందు ।

గీ॥ పుడమిగల కార్యములకెల్ల మూలమీవె
నీ ప్రభావంబు నెవరు వర్ణింపగలరు
కయ్యములకీవె మూలమో కానిడబ్బ
కలియుగపు దైవమీవె సూ కానిడబ్బ ।

63

చ॥ వలవనికాంతకై తిరుగు వాడొకమూల ధనంబుగల్గినన్
వలసిన వస్తువుల్లొనని వాడొకమూల సభాంతరంబులన్

వలవని దప్పులన్వేదకు వాడొకమాలడు గాకనూరికి

న్వేలుపల నిల్లుగట్టుకొని ప్రేలుచునుండెడి వాడు మాలడే॥ 64

మ॥ లలితార్థగ్రహణ ప్రశస్తకవితాలంకారులౌ వారిముగ

దలలం దుయ్యలలూగుచుండు కవితా తస్వీమణి ! నేడు నీ

కు లభించెంగద దైవయోగమున మూర్ఖుండు రసంబన్న నా

వలకుంబోయెడి వాడు దైవగతి దప్పు శక్యమే ప్రోడకు॥ 65

గీ॥ కామ మల బాల్య దశయందు గాళ్ళనత్తి

యశావనంబున మొలపైకి నివ్వటిల్లి

ముసలితనమున నోటను మొనసియుంట

సహజమిద్రి యెల్లజీవు లాచరణగురయ ॥

66

—* వి వే కి *—

మ. పగలెంతో నినుబుద్ధితక్కువయి కోపంబాపుకోలేక గొ

ట్టగ నాపై గడునల్కబూని యిటు తిట్టంజొచ్చినావిప్లు నీ

పగసాధింపగవేళగా దిదిగొ నీ పాదంబులస్పృశ్యద

దగవేలే మనకింక లేచి తరుణి! తల్పంబుపై కెక్కవే.

67

—* గో మా *—

చ. వనితల చిత్తముల్ లతలవంటివి కారణ మేమనంగ చెం

తనుగలవానిపై ననలు దప్పక నెక్కుచునుండు నట్టసలే

వనితల సన్నిధి న్మొలగువారు గురూపులునైన దుష్టులై

నను కులహీనులైన నలనాగలచిత్తము లత్తు వారిపై

గనుకనె రాణివాసమున కాంతలనుంతురు ప్రాజ్ఞ లెప్పుడు॥ 68

3

—* కవి—వే శ్య *—

క. మన తెగవా రూర్వసికడు

పునబుట్టిననుడి పురాణముల బెద్దలు వ్రా

సిన దాని జదువలేదా ?

వినలేదా ? యెన్నడు న్గవికులాబ్జరవీ.

—* సి వి లి జే షన్ *—

శా. సాకర్యంబుగ బాడు సానులగతి సాంసారికస్త్రిల కి
 ఘోకేల ? యిది మంచికా చెఱుపుకా శోధింపుమా మిత్రమా!
 మిత్ర: ఈ కాలంబున వారకాంతలకు దిక్కే-లేదు నిక్కంబిదే
 నాకర్ణింపుము పాటలో జదువులో పందంబులో యుక్తిలో
 కోకల్కట్టుటలో విలాసములలో గ్రొవ్వాడివాల్చాపులో
 జాకెట్టునుటలో బ్రసంగములలో సంసారులే మిన్నలై
 వీకన్భర్తల జెట్టబట్టనుగలన్ వేళ్ళాంగనావీధికిన్
 బోకుండన్ సమకట్టుచిట్లు దివసస్ఫుల్ ద్రోయుచున్నా రిలన్. 70

సీ. సివిలిజేషనుచాల చెలగికాఫీహాటెల్ కీపర్సకున్ డబ్బుజూపుచుండె
 సివిలిజేషను చాల చెలగిపైలర్సుకున్ ఫీడింగులిచ్చి కాపాడుచుండె
 సివిలిజేషనుచాల చెలగివీవర్సుకున్ వడ్రాసాన్న ములిచ్చిసాకుచుండె
 సివిలిజేషనుచాలచెలగిచాకలవాండ్రగడుపారనన్నంబు గుడుపుచుండె

గీ. అన్నిటికి మేమె యధికులమనుచు మాయ
 మాటలాడుచు దిరిగెడి తాటాండ్ర
 మంచి చెడ్డల నెల్ల భోధించి ప్రజల
 బాగుజేయుచు నున్న దీనాగరికత.

71

సీ. వసుధ దేవాంగి, దేవబ్రాహ్మణుండయ్యె సివిలిజేషను వాని జేరబట్టి
 పంచాణు డరయవిశ్వబ్రాహ్మణుండయ్యె సివిలిజేషను వాని జేరబట్టి
 లవిబల్లెయగ్నికుల క్షత్రియుండయ్యె సివిలిజేషను వాని జేరబట్టి
 సిరిగలకోమటిసెట్టి శ్రేష్ఠిగమారె సివిలిజేషనువాని జేరబట్టి

గీ. సివిలిజేషను ప్రజలనుమిగుల జ్ఞాన
 వంతులజేసి యడుగునబడిన యట్టి
 గౌరవమ్ముల బయి కీడ్చె గావున సిది
 యెంత లావైన లోకుల కంతసుఖము.

72

సీ. కడియముల్ గొలుసులు కంఠెయ్య గ్గానులపేరు దుద్దులు పునుచ్చేరి
 నాను | మురిడిలుగొలుసు లంగరమో నొడ్డాణమ్ము దగు ముక్కు

పుడకలు దండకడియ | ములు నాగరము సింపుగలచీర నందుకు
నమరినకంచుకం బబ్బముఖుల | కంతె చాలును మరి యధికమ్ముగా
నున్న ముద్దుగుమ్మలకెల్ల మోతచేటు |

గీ. తలచిచూడ బుట్టందముగలపి మేలు
సార్లు కీనగల్ కొంత సపోర్టు చింత
పండుకుద్దలగతి మోములుండువార
తెంత వింతగదిద్దిన నంతకంతె.

73

సీ. పొట్టపోషణకునైపొంగుసాగాయి విక్రయముజేసెడి వానిగాజుగ్గాను
కాఫీహాటేలులోగనుపట్టు బల్లమీదనుసంచరించు నితడిగలాను
ఫిల్టరుసోడా బ్రవిమలమాలిమి నెడ్లుగడుపుననిమకొన్న గాజుబుడ్డి
మేడిపండులరీతి మేనిచాయలతో బ్రకళించు వెలయాలికావిమోవి

జగతి బ్రాహ్మణులాది పంచములవరకు
దిరుగుచుండును వారి వాతెఱలనడుమ
ఇట్టి చిత్రమ్ములెన్నియోయిలను గలవు
అంగసంభవమదనాశ అభిశేష.

64

—* వృత్తులు *

సీ. పీనుంగులనుగాల్ప విడకలమ్మెడివృత్తి దొంగిలువృత్తి ప్లీడింగువృత్తి
లోతుగోతులుకాటిగోదీయువృత్తిశవములమోసెడివృత్తివైద్యవృత్తి
కోరికమేలాలుగుత్త జేసెడివృత్తి కూటసాక్ష్యంబులు గూయువృత్తి
విటులబిచ్చకులగావించుబోగమువృత్తి అలమత్స్యమాంసమ్ములమ్మువృత్తి

గీ. అవనిగల వృత్తుల గణింప నలవియగునె
వృత్తులనుబట్టి యూహలేవిధమునండ
గలవై యోచింపు డనుభవజ్ఞానులారా!
న్యాయమతులారా! సుజనవిధేయులారా!

75

క. చచ్చిన నొక్కడు జచ్చును
చచ్చిన జీవించునొకడు జగమున నెవరు

జచ్చిన జావకయుండిన

మచ్చికతో బ్రతుకునెక్కడ మారమదహారా!

76

తా. 1 వైద్యుడు, 2 కసాయి, 3 వైదికవృత్తిగలవాడు.

—* స భా న్తు తి *—

సరసగుణాధ్యులార! కడు సాహసినై జగదేకనాథు స
చ్యుత ముపస్యసింహ దమ సన్నిధి సచ్చితిగాని సారమే
నెరిగినవాడనంచు మది నెంచగబోకుడు పాయసంబునన్
దిరిగెడుదర్శి వడ్డనలనేరు పెరుంగునుగానియందుమా
ధురిమ గ్రహింపలేదు కృప తోవలెనన్న తమింపగోరుదున్. 77

—* పే కా ట *—

నుందరి మంజువాణుల సంభాషణము.

౧౦—క. చెలువకు ప్లేయికార్డుకు

గలభేదం బేమొ చెప్పగలవా? నుదతీ.

౧౦—చెలికన్న కార్డునందే

వలపధికంబని తలంపవచ్చు మదవతీ.

78

(తత్కారణంబువినుము.)

౧. వనితపయిం బ్రయంబుగలవా డొకడే దరిజేరు దాని దా
పునకు బరాయివా డెవ్వుడు బోడు నిజంబిది; పేకయాటకున్
మొనసినవారుగాక నట ముగుదు రెక్కునమంది వారిపై
గినిసిన దిట్టినన్ విసికే గెంటిన బో రది యెక్కువౌటచే.

79

౧౦—మంజువాణి! వినుము.

క. అల ధన విద్యావివేక

ముల నధికంబేది తెల్పు ముకురకపోలా!

౧౦—విలువ వివేకమునందే

గలదని నే జెప్పగలనుకంజాతముభి!

80

తత్కారణంబు వినుము

క. ధనిల భియైన విద్యా

ధనిదుర్గుణుడైన యశము దార్కొనదలవా

రిని ధన విద్యలు గల స్థల

మున సువివేకంబుగల్గ మొనయును గీర్తుల్.

రాణివాసము.

గీ॥ బెండు జలముననిడి శాలి వ్రేలివొక్కు ।

నంతవరకది యడుగు నవడగి యుండు

గాలుదీయగ నదిపైకి దేలునట్లు ।

రాణి వాసంబు జగమున ప్రబలమయ్యె ॥

1912 సం॥ జూనులో రంగూనుచూచి బాలాజీదాసువ్రాసినది.
సీ. అంగడిలో బేరమిడిగి కమ్మరదాని మానిన దురము రంగూనుపురము । కూరిమిత్తో నేగి కోరినవస్తువు లొకనబోవ గరము రంగూనుపురము । అరహాక చేబెట్ట జొరనిచ్చు వెలయాలి దానిమందిరము రంగూనుపురము । త్రాగుబోతుల విచిత్రము జూడజూపునాభాన వాసరము రంగూనుపురము ।

గీ॥ కోమలులకు సంబరము రంగూనుపురము

ఘోరదుర్నియాగిరమురంగూనుపురము

మానధనికిభీకరము రంగూనుపురము

దానినెన్న దుస్తరము రంగూనుపురము.

స మా ప్త ము .

